

Байда, князь Вишневецький

Автор:

Пантелеймон Куліш

Байда, князь Вишневецький

Пантелеймон Олександрович Куліш

Пантелеймон Куліш

БАЙДА, КНЯЗЬ ВИШНЕВЕЦЬКИЙ

(Драма, 1553–1564)

Дійові особи:

Байда, князь Дмитрій Вишневецький.

Тутьчинський Самійло, його чура, а потім побратим.

Дворяне-побратими.

Посел Московський.

Посел Турецький.

Панцерний боярин.

Козаки-нетяги.

Козаки-дуки.

Радько Гузир, на прізвище Турецький Святий.

Хома Пиндюр, на прізвище Плахта.

Ганжа Андибер, гетьман Запорозький.

Костир, безрукий козак-характерник.

Козаки-січовики, козаки-зимовчаки, козацькі чури, громадські мужі, кобзар, посланці і вістовці.

Великий візир.

Сераскир.

Капудан-баша.

Беглербек.

Замковий ага.

Княгиня Вишневецька, Байдина мати.

Катруся, її небога.

Настя Горова, шинкарка степова.

Настина наймичка.

Сцена в Вишневці над Горинню, на степу Вишневецькому, в Цариграді, на Босфорі і в Великому Лузі.

Пролог

Три сотні й два десятки літ минуло,
Як згас у муках дух правдивий Байди,
А серце в нас лицарське не заснуло:
Так само на землі жадає правди.
Боронючи народну Гіпокрену,
Духовну зброю без устанку носим
І се на лицедійную арену
Свою борбу за правду переносим.
О музо Мельпомено, правди мати!
Дай нам тобі достойно послужити,
Народний дух з занепаду підняти,
Гасителів його посоромити
Нехай велика, люба нам тінь Байди
Од нас лиця свого не одвертає,
Нехай признає в нас героїв правди
І на борбу святу благословляє!

Сцена перва

Вишневець. Дуброва під замком.

Виходить Байда, за ним Тульчинський з кобзою.

Байда

У мене в грудях серце б'ється рівно...

Султане, цісарю, королю, царю!

Ваш гнів мене довіку не злякає

І ваші милості мене не куплять.

Чи життя, чи смерть, чи рай, чи пекло люте,

Про все байдуже Байді Запорожцю.

Обійме смерть він, жарко поцілує,

Коралями кістяк її закрасить

І завітчає голомозу пишно.

А життя — мов оковитої горілки

Коряк жемчужно-бульбашної вип'є...

Чого ж хоробре, рівноваге серце

Злякалося хмурних очей дівочих,

Їх погляду сумного та гнівного?

Великого коліна ти панятко,

Княжа Острозьке, Із'яславська вітка...

Я — Руський князь з Олега й Святослава,

Що Цариградом пишним колотили.

Твої маєтності... Я маю ширші.

Мій Вишневець повеліває світом:

Велить султанові благами Байду,

Цареві — звати в гості гайдабуру.

Та мати сина з дому проганяє

І Турчином, і москалем лякає...

Гей, заспіваймо, чуро, про козацтво,

Про наше вольне, як наш дух, лицарство!

(Бере в Тульчинського кобзу).

Співають

Гомін, гомін по дуброві...

Туман поле покриває...

Мати сина проганяє:

“А йди, синку, пріч від мене,

Нехай тебе Турчин візьме”.—

“Мене, нене, Турчин знає,

Сріблом-злотом наділяє”.

Гомін, гомін по дуброві...

Туман поле покриває...

Мати сина проганяє...

“А йди, синку, пріч від мене,

Нехай тебе Москаль візьме”.—

“Мене, нене, Москаль знає,

Давно в гості закликає.

А в москаля добре жити:

Ласо їсти, гірко пити,

Бусурмена в полі бити...”

Тульчинський

Мій князю й батьку! На твоїй досаді

Будує чура твій свою надію.

Заручено тебе ще малолітком,

І дух козацький не злюбив неволі.

Тобі здається, наче рідна мати

Тебе примусом з дому проганяє,

І молодецьке серце вольне, горде

До іншої, до кращої палає.

Для мене ж над Катрусину уроду

Нема краси, ні любого звичаю:

Мені Катруся — мов зоря в погоду,

Мов чиста благовісна квітка з раю.

Байда

(загадавшись, перебирає струни. Співає).

Летить орел против сонця,

Згорда позирає:

Хто не знає закохання,

Той щастя не знає.

Пливе козак через море,

В морі потопає:

Хто не знає закохання,

Той журби не знає.

Ні, струни сі ослабли, заніміли

В моїм буянні кримськими степами,
В гонитвах за прудкою татарвою,
За дикими бахматами-вітрами.
Одна струна дзвінить потужно в мене,
Мов те піро орлине против бурі;
Мов Чорне море грає-заглушає
Всі інші співи на моїй бандурі.

(Співає).

Гомін, гомін по дуброві...

Туман поле покриває...

Мати сина проганяє...

Виходить Княгиня Вишневецька з Катрусєю.

Княгиня

Мій орле сину! Де твій розум дівся?

Щоб я тебе та з дому проганяла!

Жене тебе не мати з дому, синку,

А вольна воля, самохіть козацька,

Що на Низу, мов болесті, набрався,

Проявою в Литві й на Русі стався.

Байда

Моеї болесті, голубко-нене,

Козацтво низове не знає звуку.

Воно коралі, жемчуги турецькі
Дарує з жарту степовій шинкарці.

Княгиня

А ти ж хіба не з жарту, синку, співом
Про любовці сумні — гаї сповняєш?
Невже ти справді сумом тим сумуєш,
Що ним луна пісень твоїх лунає?
Ще, як змуровано замкові мури,
Вони пісень таких сумних не чули...
Чого тобі, мій синку, сумувати
І серцю неньки туги завдавати?

Байда

Не сум, а жаль бере мене великий
На той гнівливий та понурий погляд.
Ніхто не смів на мене так дивитись,
Ні пишний москвитин, ні Турчин бучний,
І я ні перед ким очей не знизив,
А тут почув немовби страх у серці.
Я зроду ще нікого не лякався,
А тут чогось мій дух заколихався.

Княгиня

О синочку! То се тобі в Острозі

Княгиня Ілліна дала розмаю?

Чи, може, тирличем тебе поїла

І до дочки твій дух приворожила?

Я ж думала, що ти шуткуеш з нами,

А ти до Гальшки любощами дишеш,

До католички серденьком палаеш,

Заручену свою забувши дома!

Хіба ж на те Катрусю я пестила,

Щоб ворог мій із неї насміявся?

Тульчинський тим часом говорить Катрусі мімікою про любощі. Вона відказує мовчки, що мислі її на небі.

Байда

Хто ворог твій, матусю?

Княгиня

Та Костецька,

Та ляхівка невірна, що відбила

Острозького Ілю в сестри моєї,

У бідної черниці. Не гріхом би,

Ладом хорошим і звичаєм добрим

Вона б на світ Катрусю появила.

Зав'яла квітка, вмерла бідолашна,

В чернецтві сором свій дівоцький скривши.

Я патріархові за розрішення

Та за заручини дала сто гривень,

І ти покинути Катрусю хочеш

Задля тієї Гальшки?

Катруся

Паньматусю!

Моя княгине, сонечко сирітське!

Не жур його і не вгущай за мене.

Я мушу гріх тяжкий спокутовати,

Волосяним рубком чоло зв'язати.

Княгиня

Ти? В монастир іти? Ти, пишна вродо,

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/kul-sh_panteleymon/bayda-knyaz-vishnevec-kiy

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)